

نقش دیپلماسی انرژی در ارتقای جایگاه ایران

انرژی و به طور مشخص نفت و گاز، یکی از مولفه های تأثیر گذار در تولید ثروت و قدرت در جهان کنونی به شمار می رود. امروزه انرژی یکی از اصلی ترین نیازهای جوامع انسانی است که نه تنها بر بسیاری از منازعات و روابط میان کشورها تأثیر می گذارد، بلکه اساساً بسیاری از این مناقشات و تعامل ها به علت دستیابی به آن است.

امروزه انرژی که نیروی محرکه توسعه برای کشورهای صنعتی و رشد اقتصادی جهان است، در ابتدای قرن اخیر با تغییر گرایش جهان از مصرف زغال سنگ به نفت، رویکردی تازه یافته است. با مهم شدن نفت، کشورهای حامل انرژی در یک سو و مصرف کنندگان انرژی در سوی دیگر قرار گرفتند. این تقابل با ورود گاز به عرصه معادلات انرژی جهان و پیش بینی افزایش نقش آن در آینده تشدید خواهد شد.

نقش و تعریف دیپلماسی انرژی در جهان

تفاوت های اساسی در حوزه تولید و مصرف نفت و گاز و لزوم تأمین امنیت عرضه برای کشورهای صنعتی، هم زمان با وقوع شوک های نفتی، این کشورها را به فکر تنظیم یک برنامه رقابتی برای دستیابی مطمئن و دایم به منابع انرژی انداخت. این برنامه تضمین های لازم برای تأمین امنیت پایدار عرضه انرژی را برای کشورهای صنعتی، اصلی ترین هدف خود قرار داده و تنظیم کننده تمام روابط بین المللی کشورهای صنعتی در حوزه انرژی است.

از طرفی کشورهای دارنده نفت و گاز از منابع انرژی خود به عنوان یک اهرم قدرت در سطح بین المللی استفاده می کند. نمونه چنین امری در مورد روسیه به روشنی مشاهده می شود. این کشور توانسته است با استفاده از گاز خود، اروپا را به خود وابسته کند و در سیاست های این کشور نسبت به خود تعدیلاتی ایجاد کند. روسیه، به عنوان یک صادر کننده انرژی، در جهت استقلال و عدم وابستگی خارجی گام بر می دارد و در صدد است که از یک عرضه کننده صرف انرژی به یک کشور موثر در حوزه بین الملل تبدیل شود. این حضور موثر در عرصه بین الملل انرژی برای هر دو دسته از کشورهای یاد شده، ناشی از یک برنامه ریزی دقیق، کارآمد و رقابتی است که تضمین کننده منافع آن هاست و از آن به عنوان دیپلماسی انرژی یاد می شود.

دیپلماسی انرژی

دیپلماسی انرژی برنامه ای است راهبردی، جامع و کارآمد که تعاملات بین المللی در حوزه انرژی را برای یک کشور مدون کرده و چارچوب کلی توافقات را مشخص می سازد. اهمیت دیپلماسی انرژی با تعریف دیپلماسی اقتصادی بیشتر روشن می شود. دیپلماسی اقتصادی در دهه های اخیر به ابزاری مهم در روابط خارجی کشورها به منظور استفاده از فرصت های دوجانبه و چند جانبه و همچنین مزیت های اقتصاد جهانی در جهت تأمین منافع ملی تبدیل شده است. از آن جا که توافق پیرامون انرژی میان دو طرف صادر کننده و وارد کننده شکل می گیرد، این برنامه برای کشورهای صادر کننده انرژی، راهبردهای استفاده از ابزار انرژی در جهت تأمین اهداف دیپلماتیک را فراهم می آورد و برای کشورهای وارد کننده، راهبردهای دیپلماتیک لازم را برای ایجاد امنیت پایدار انرژی را روشن می سازد.

دیپلماسی انرژی در ایران

با تدوین دیپلماسی انرژی، ایران نقش موثرتری در تعامل های بین المللی خواهد داشت توسعه و تعامل بین المللی با استفاده از ظرفیت های بالقوه منابع نفت و گاز در کشور از جمله اهداف تدوین دیپلماسی به شمار می آید، زیرا صنعت نفت به ارتقای فناوری و گسترش منابع مالی جدید نیاز دارد که با تحقق توسعه تعاملات بین الملل، موارد یاد شده محقق خواهد شد. دیپلماسی انرژی می تواند بازارهای هدف انرژی جهانی را تشخیص داده و با تحلیل آن ها، برنامه هایی برای حضور موثر در این بازارها ارائه کند و در مقابل تحولات جهانی عرضه انرژی (نظیر تشکیل مجمع کشورهای صادر کننده گاز)، رویکردهای مناسب را به سیاست گذاران ارائه دهد و در نهایت سبب صادرات انرژی آنان را تعیین کند. نکته مهم دیگر آن است که تقاضای انرژی، به ویژه تقاضای نفت خام و گاز طبیعی در بلند مدت هم چنان افزایش خواهد یافت. لیکن عرضه انرژی با محدودیت بیشتری روبه رو خواهد شد. در آن دوره حضور ایران در بازارهای جهانی بسیار تأثیر گذار خواهد بود.

نتیجه گیری:

روند رو به رشد نیاز به انرژی به خصوص نفت و گاز از یک سو و تمرکز عمده این منابع در ایران نشان از آن دارد که ایران همچنان کانون سیاستگذاری های انرژی کشورها باقی خواهد ماند. از آنجا کشورهای صنعتی، قدرت های بزرگ اقتصادی و همچنین قدرت های در حال ظهور، سهم قابل ملاحظه ای از مجموع مصرف انرژی را به خود اختصاص می دهند و این میزان

مصرف نیز در حال افزایش هست، لذا منابع انرژی، امنیت انرژی و دیپلماسی انرژی نیز نزد این بازیگران، اهمیت بیشتری یافته است. در بازار انرژی، ایران به عنوان یکی از غنی ترین کشورهای منابع نفتی و گازی در خلیج فارس نیازمند رصد و شناسایی سیاست های انرژی مصرف کنندگان به ویژه قدرت های بزرگ اقتصادی و همچنین قدرت های در حال ظهور و رقبا و تمایز جهت گیری ها از یکدیگر و بررسی افق های پیش رو در این زمینه است. باید توجه داشته باشیم مهمترین فصل پیوند میان اقتصاد ایران با اقتصاد جهانی، انرژی است.

محسن حائری نژاد؛ کارشناس تحقیق و توسعه شرکت راه اندازی و بهره برداری صنایع نفت (OICO)